

Звукови промени в думата

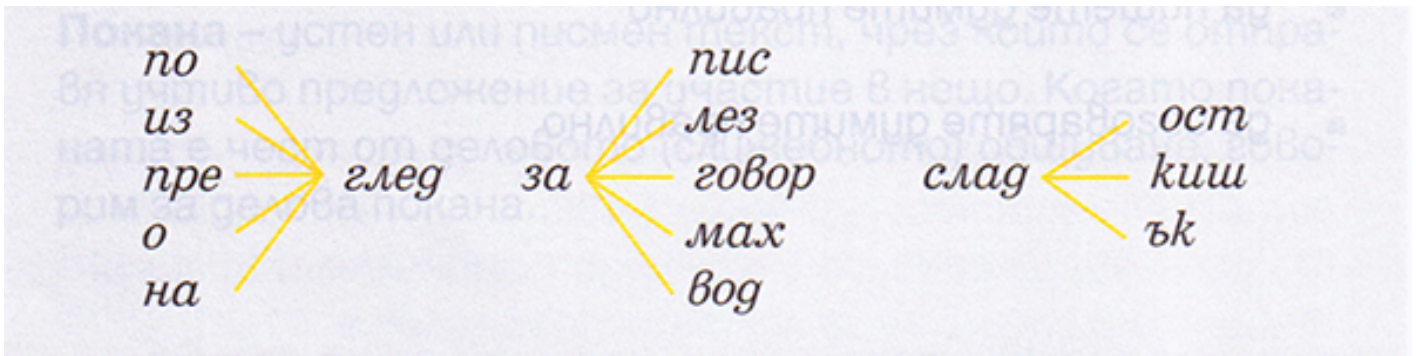
22.10.2019, 00:58 ч.

ЗВУКОВИ ПРОМЕНИ В ДУМАТА

Частите на думата, които носят нейното **лексикално значение** и **граматичните ѝ признаци**, се наричат **морфемите**. Морфемите в българските думи са два вида:

- **словообразуващи**: корен, представка и наставка;
- **формообразуващи**: окончание и определителен член.

Словообразуващите морфемиформират **лексикалното значение** на думите. Ако се промени дори една от словообразуващите морфемите, се получава нова дума:

Формообразуващите морфемите служат за образуването на различни **форми на една и съща дума**. Ако се промени някоя от формообразуващите морфемите, думата остава същата, но се променя нейната форма.

Независимо от това как се произнасят в конкретни думи **морфемите в българския език се пишат по един и същи точно определен начин**. Нарушаването на този принцип води до допускането на груби правописни грешки:

- писане на буква за беззвучна съгласна вместо буква за звучна съгласна и обратното:

$б \leftrightarrow п$ $в \leftrightarrow ф$ $г \leftrightarrow к$ $д \leftrightarrow т$ $ж \leftrightarrow ш$ $з \leftrightarrow с$

- писане на буква за **тясна гласна** вместо буква за **широка гласна** и обратното:

$а \leftrightarrow ъ$ $е \leftrightarrow и$ $о \leftrightarrow у$

- писане на **и** вместо **й** обратното:

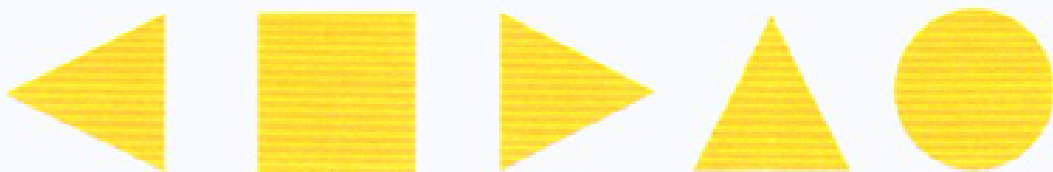
$и \leftrightarrow й$

- изпускане на буква
- добавяне на излишна буква.

Морфемен модел на думата:

при - каз - к - а - та

Звукови промени в думите при изговор:

Изговаря се:	Пише се:
[исход]	изход
[натпис]	надпис
[збор]	сбор
[одглеждам]	отглеждам
[усмивам]	осмивам
[казъл]	казал
[осмивка]	усмивка
[рекал]	рекъл

Правилно:	Неправилно:
линии	линий
вестник	весник
опасност	опапност

Ъ, което е ту пред, ту след *Р* и *Л* в сродни думи, е *подвижно Ъ*.

Произнася се и се пише *ЪР*-, *-ЪЛ*- в многосрични думи, когато след съчетанията от тези звукове следва една съгласна: **бъркам, вържа, гълтам, гърмя, държа** и т. н.

Произнася се и се пише *РЪ*-, *-ЛЪ*-:

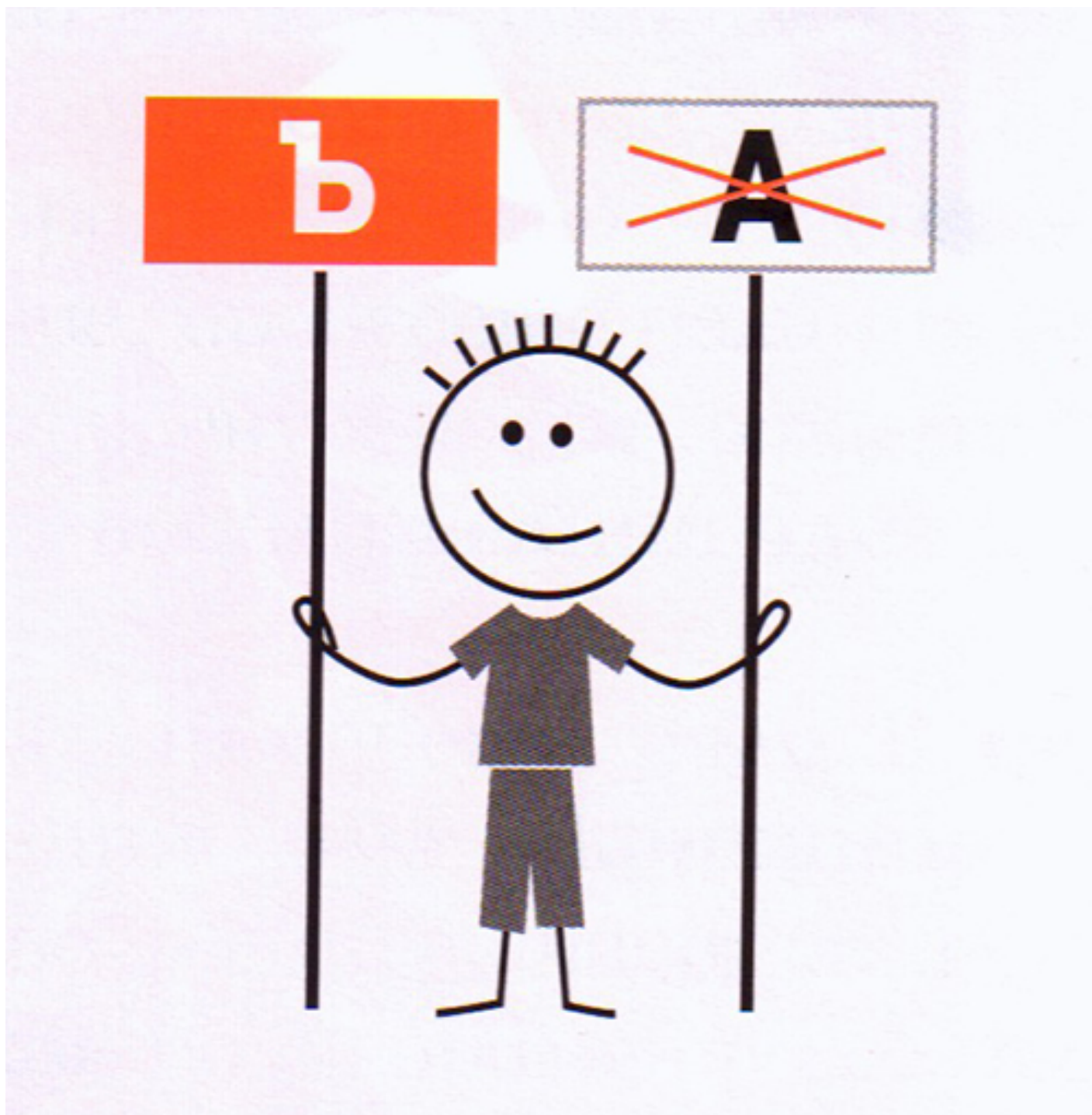
- в едносрични думи: **врѣв, врѣх, грѣд, грѣм, прѣв** и т. н.;
- многосрични думи, когато след съчетанията от тези звукове следват две или повече съгласни: **брѣкна, врѣзка, глѣтка, грѣмна, дрѣжка** и т. н.

Изключения: **бърз, дълг, сърп, жълт, Вълк, кълн, хълм; довършвам, прекършвам, разтърсвам, забърсвам, разбърквам, свършвам, скълцвам** и т. н.

Ъ в последната сричка на думи, което изпада във формите им за множествено число, е *непостоянно Ъ*: **вихър, вятър, литър, метър, ведър, малък, мокър, гладък, влязъл, донесъл, рекъл, могъл** и т. н.

Изключения: съществителни имена с наставка *-ък*: **блясък, данък, замък, камък, кремък, крясък, ремък, мозък, момък, отрязък, писък, пламък, плясък, пясък, свитък, списък, трясък** и др.

Ако се съмнявате дали се пише А, или Ъ в последната сричка на думата, образувайте формата ѝ за множествено число.

ако гласният звук изпадна пишете Ъ:

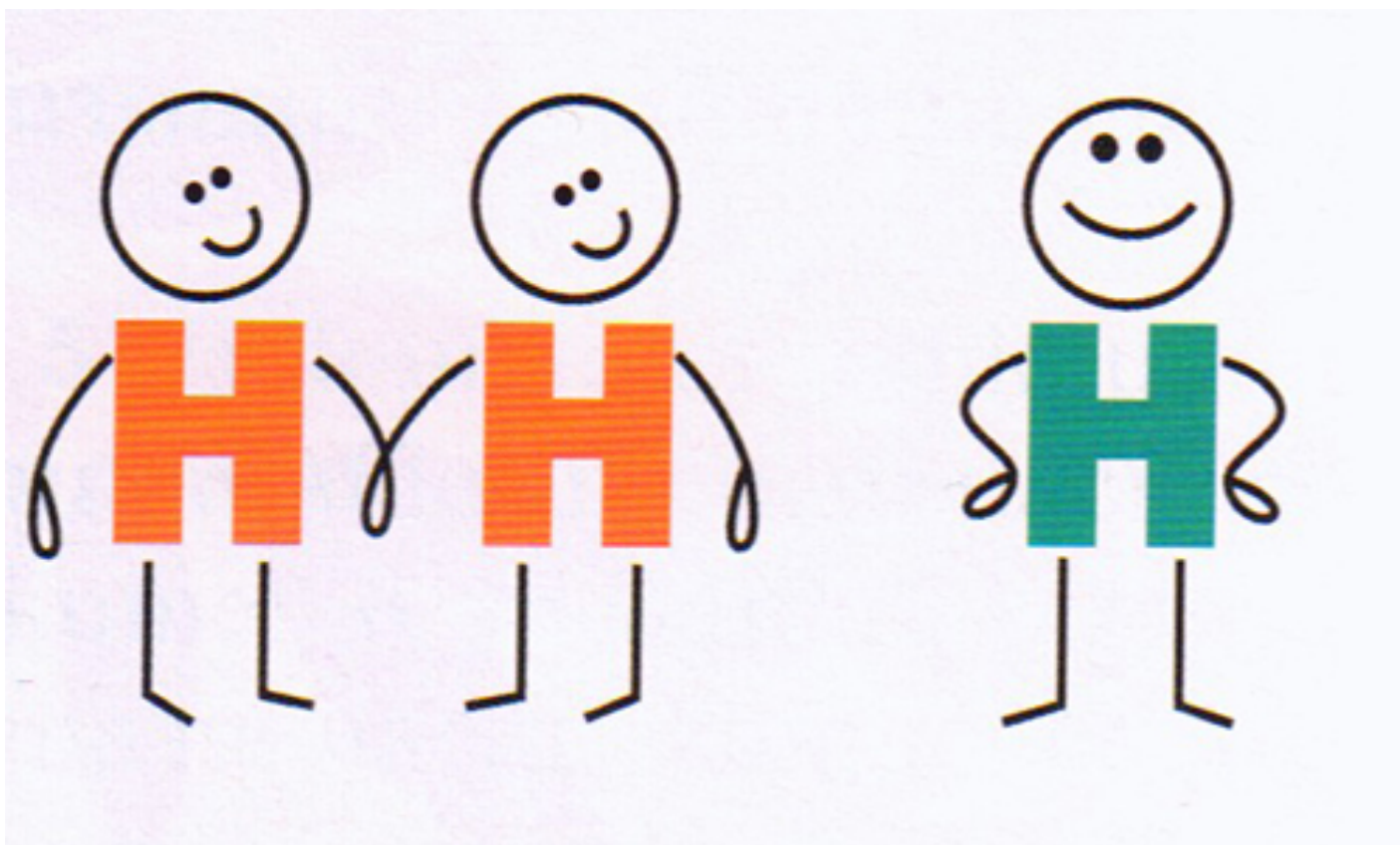
вятЪр ← ветрове

малЪк ← малки

рекЪл ← рекли

ако гласният звук се запазва пишете А:

казАл ← казАли
къдрАв ← къдрАви
гъвкАв ← гъвкАви

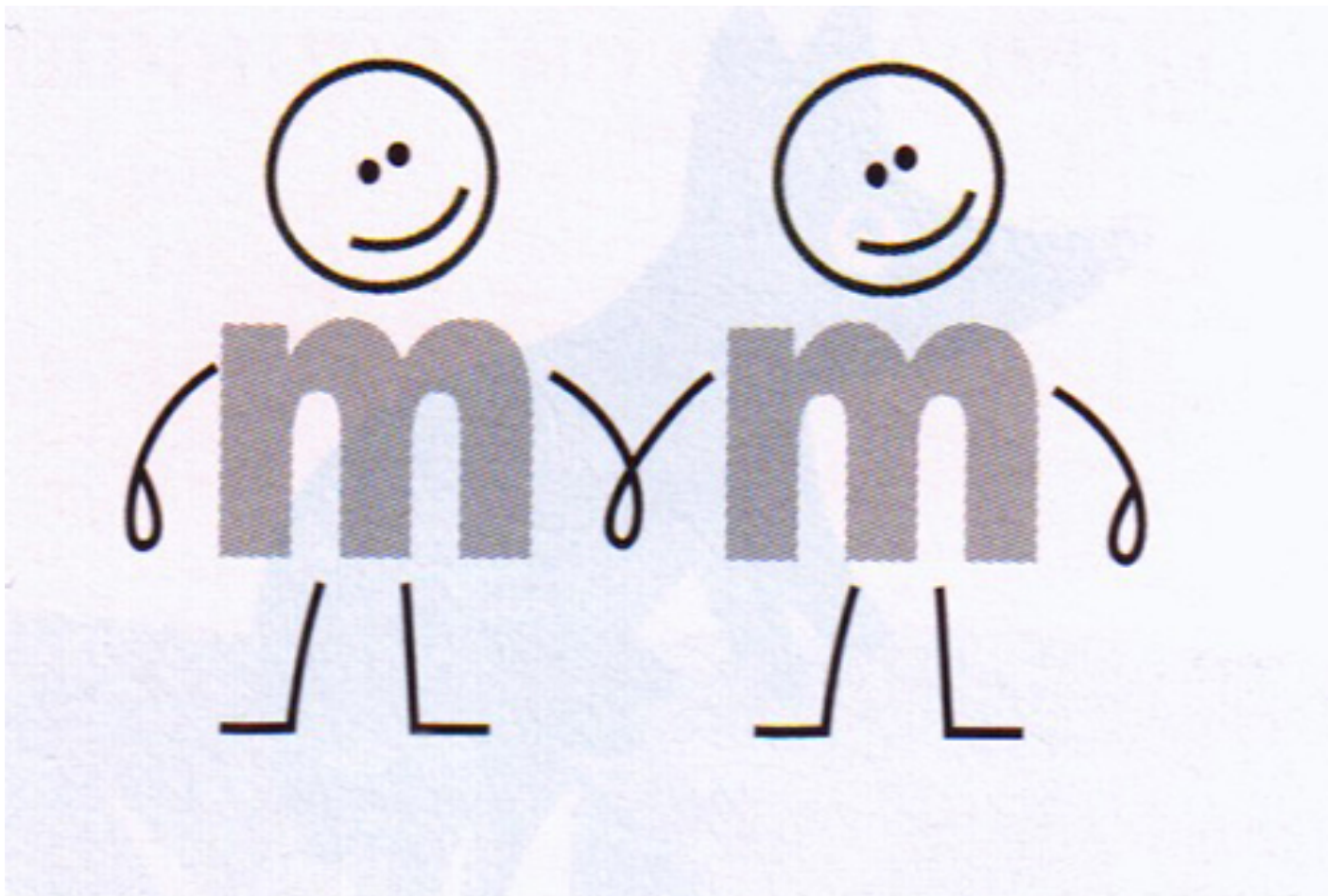

С**НН**- се пишат прилагателни имена на **-НЕН** и образувани от тях думи:

лунен → лунна; конен → конна, ранен → ранна

С**Н**- се пишат прилагателни имена на **-Н** и образувани от тях думи:

фин → фини; писмен → писмени, имен → имени

СТТ- се пишат:

- членуваните форми на съществителни имена, които завършват на **-Т**: **пролетта, младостта, радостта, повестта, хубостта, прелестта** и др.;
- членуваните форми на числителни имена, които завършват на **-Т**: **петте, шестте, единайсетте** и др.;
- думи с представка **ОТ-**, чийто корен започва с **-Т**: **оттласквам, оттеглям, оттук, оттам**.

Когато правите *морфеман анализ*, изпълнявайте следните *стъпки*:

1. Открийте *корена* на думата – това е тази част в нея, която се повтаря в сродните ѝ думи.
2. Открийте *представката* – това е тази част от думата, която се намира пред корена. Не забравяйте, че в някои думи може да се съдържат две или дори три представки.
3. Ако думата е съществително, прилагателно или числително име, или пък притежателно местоимение, проверете дали тя не е членувана, и отделете *определителния член*.
4. Проверете дали в думата има *окончание* – това е тази част от нея, която се променя, когато изменим думата по число.

5. Най-накрая открийте *наставката* (или наставките) в думата – тя е тази част, която се намира между корена и окончанието (или определителния член, ако думата няма окончание, но е членувана).

@bgmateriali.com